

TEKNOLOGIYA DARSLARI ORQALI O'QUVCHILARNING IJODKORLIGINI OSHIRISH VA KASBGA YO'NALTIRISH

Rasulova Odina Abdullayevna

Abduraxmonova Gulira'no Axunovna

Annotatsiya

Maqola texnologiya faninining o'quvchilarda ixtirochilik, ijodkorlik, dizaynerlik qobiliyatlarining rivojlantirilishi xususan, o'quvchilarda o'z ijodiy g'oyasi asosida buyumni loyihalash qobiliyatlarining shakllantirilishida o'rni haqida.

Kalit so'zlar: Texnik loyihalash, badiiy loyihalash, ixyiro qilish, yaratish, texnik ijodkorlik, yaratuvchanlik, ijodiy g'oya, dizaynelik qobiliyati.

Bugungi davrimizga, kunimizga, chuqur va teran nazar tashlar ekanmiz, bugun biz tez suratlar bilan o'zgarib baroyotgan, insoniyat hozirga qadar boshidan kechirgan davrlardan tubdan farq qiladigan o'ta shiddatli va murakkab bir zamonda yashayotganligimizdan va bu zamon keskin o'zgarishlar va ulkan imkoniyatlarni yuzaga chiqarish pallasi ekanligiga amin bo'lamiz.

Xalqimiz va davlatimiz, har qaysi inson nimaniki o'z oldimizga maqsad qilib qo'ygan bo'lmaylik, qanday buyuk ishlarni amalga oshirishga intilmaylik, barcha oliyjanob harakatlarning negizida farzandlarimizni ham jismoniy, ham ma'naviy jihatdan sog'lom qilib o'stirish, ularning baxtu saodati, farovon kelajagini ko'rish, dunyoda hech kimdan kam bo'lmaydigan avlodni tarbiyalash orzusi turishi tabiiy.

Shu maqsaddan kelib chiqib, ta'lim tizimida ham bir qancha islohatlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, o'sib kelayotgan kelajak avlodning ta'lim – tarbiyasiga bosh vazifalardan biri sifatida alohida e'tibor qaratilmoqda. Zero, yurtboshimiz "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" asarida ham "Shuni unutmashimiz kerakki, kelajagimiz poydevori bilim dargohlarida yaratiladi, boshqacha aytganda, xalqimizning ertangi kuni qanday bo'lishi farzandlarimizning bugun qanday ta'lim va tarbiya olishiga bog'liq" – deb bejizga aytib o'tmaganlar. O'tmishda ota onalar bola yoshlikdan texnologiyaga o'rgatilmasa unda texnologiyaga qiziqish uyg'otilmasa katta bo'lganda mustaqil xayot kechira olmasligini, dangasa va ishyoqmas bo'lib qolishni yaxshi bilganlar. Shu bois ular bolani yoshlikdan turli ijtimoiy, foydali va unumli ishlarga jalb qilishda eng avvalo, texnologiyaning faqat moddiy jixatini emas, balki tarbiyaviy axloqiy va ma'naviy ahamiyatini xisobga olganlar. Ota – onalar bolalariga jinsiy xususiyatlariga qarab topshiriq berishni texnologiya tarbiyasida asosiy qoida deb bilganlar. Qizlar uy ro'zg'or ishtarini bajarishda – kiyim bichim tikish, ovqat pishirish, uyni ozoda tutish, uy xayvonlariga qarash, kir yuvish, myexmon kelganda dasturxon yozish kabi ishlarga o'rgatilgan. O'g'il bolalar esa ro'zg'ordagi og'ir ishlarni bajarishga, o'tin yorish, mollarga yem xashak tayyorlash bilan shug'ullanganlar, qo'sh xaydash va boshqa yumushlarda ko'maklashganlar.

Texnologiya darslarining muhim ahamiyati shundaki, o'quvchilarning ijodkorlik, yaratuvchanlik qobiliyatlarini oshirishga ko'maklashadi, ularning tafakkurlarini rivojlantirib, o'rganilgan bilim, ko'nikma va malakalarni hayotda qo'llay olish layoqatini shakllantiradi. Texnologiya fani darslarining asosiy qismini amaliy mashg'ulotlar tashkil qiladi. Amaliy mashg'ulotlarda nazariy mashg'ulotlarda olingan bilimlarni amalda, hayotiy tajribalar asosida

mustahkamlanadi. Bunda o'quvchilar ijodiy ishlaydilar, yangi g'oya va fikrlar asosida o'zlariga ishonch, boshqalar fikriga hurmat bilan qarash sifatleri tarkib topadi. Amaliy mashg'ulotlar jarayonida o'quvchilarga ta'limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi, kasbga yo'llovchi maqsadlarni singdiramiz. O'quvchilarni amaliy mashg'ulotga yakka tartibda ishlash, kichik guruhlarda ishlash, jamoa bilan ishlashga jalb qilishimiz mumkin. Ushbu jarayonlarni ko'rib chiqaylik.

1. Loyihalash. Bu jarayonda o'quvchilarda mustaqil fikrlash, yaratuvchanlik qobiliyati shakllanadi. O'quvchilar buyumni texnik va badiiy loyihalaydilar. Texnik loyihalashda yasalayotgan buyumning texnik-texnologik, moddiy va funksional jihatlari yaratiladi. Badiiy loyihalashda esa, buyumning qulayligi inobatga olinib, tashqi go'zallik bilan boyitiladi. Bunda o'quvchilarning dizaynerlik qobilayatlari rivojlantiriladi. O'quvchilar tayyorlanayotgan buyumga yaxlit bir asar sifatida qarab, uni yangicha dizaynda yaratishga harakat qiladilar. Faqat bunda buyum yasash jarayonida o'quvchiga ma'lum bir cheklovlar qo'yish yaramaydi. Texnologiya darslarida buyum yasashda o'quvchilarga badiiy loyihalash elementlarini o'rgatish kerak. Bular: -rang va shaklning yaxlitligi; -materialning shakli va birligi; -shaklning vazifasiga mosligi; -kompozitsiyada turli shakllarning muvofiqligi:

2. Buyumni rejalash. Bu jarayonda o'quvchilarning matematik savodxonlik va tejamkorlik sifatleri shakllanadi. Mana shu jarayonda o'quvchining yutuq va kamchiliklarini aytish maqsadga muvofiq deb o'ylayman. Chunki o'quvchida keyinchalik o'z xatosini tuzatish va matematik va iqtisodiy bilimlarining rivojlanishiga erishiladi. 3. Buyumni yasash. Buyum yasashda amaliy jarayonlarni (arralash, randalash, o'yish, vahokazo) fizika qonunlari asosida tushuntirish maqsadga muvofiq. Masalan, arralashda ishqalanishni kamaytirish uchun nima qilish kerak, bosim kuchuni qanday taqsimlash kerak vahokazo. Bunda o'quvchilarning tabiiy fanlardan egallagan bilimlarining amaldagi isboti kuzatiladi hamda o'quvchilarning ushbu fanlarga bo'lgan qiziqishlari

kuchaytiriladi.

3. Briktirish va pardozlash. Bu jarayon o'ta muhim sanaladi. Bunda o'quvchilar tayyorlagan buyum qismlarini estetik jihatdan zamonaviy va texnik talablarga javob beradigan qilib briktirishlari va bezashlari talab etiladi.

O'quvchilarga yasaladigan buyumni quyidagicha loyihalash va yasashga imkon beriladi: 1. Berilgan namuna asosida taqlid qilib loyihalash va yasash;

2. O'z ijodiy g'oyasi asosida loyihalash va yasash:

3. Shartlar bo'yicha loyihalash va yasash:

Berilgan namuna asosida taqlid qilib loyihalash va yasash taqdim etilganda o'quvchilar faqat shu berilgan namuna asosida, unga taqlid qilib buyumni yasaydilar, loyihalaydilar. Bunday usul o'quvchi o'rganishining dastlabki jarayonida qo'l keladi. O'quvchilar buyumni yasashlari jarayonida yangi g'oya tug'iladi va ular buyumni o'z ijodiy g'oyalari asosida loyihalab yasashni istaydilar. Chunki o'quvchida bu buyumni o'ziga moslab yangicha dizayn asosida yasash fikri tug'iladi. O'quvchilarning ijodiy g'oyalari rivojlantirilganidan so'ng ularga shart asosida loyilash vazifasi berilsa bo'ladi. Shartda yasaladigan buyumning vazifasi, eng katta va eng kichik o'lchamlari ko'rsatilishi mumkin.

O'quvchilarga bunday talablarni qo'yish ularning izlanishlarini faollashtiradi, muammoli vaziyatdan chiqish, yangicha dizayn va texnik vazifalarni bajaradigan buyumlar yaratishlariga turtki bo'ladi. O'quvchilarda ushbu qobiliyatlarni oshirishning yana bir yo'li, ularni to'garak

mashg'ulotlariga jalb qilishdir. To'garak mashg'ulotida o'quvchi o'zi yasayotgan buyumga ijodiy yondasha oladi. Hozirgi davr talabidan kelib chiqadigan bo'lsak, o'quvchilarimiz hozirda aviamodel va robototexnika sohaslariga qiziqish bildirishmoqda. O'quvchilar oddiy harakatlanuvchi mashinadan tortib , to harakatlanuvchi, biror funksiyani bajaruvchi robotlarni ham yasashmoqda. Robototexnik ishlab chiqarish sistemalari ishlab chiqarishni rivojlantirishning texnik asoslari hisoblanadi. Avtomobilsozlikdagi , og'ir sanoat, iqtisodiyot, qishloq xo'jaligidagi qo'yingki, deyarli barcha sohadagi yangi texnologiyalarda robotlar va robototexnik sistemalarni qo'llash yildan yilga ortib bormoqda. Ular yordamida yangi texnologik jarayonlar o'zlashtiriladi, odamlarning og'ir qo'l mehnatidan voz kechilib, zararli va xavfli ishlardan ozod qilinadilar. Maktabda ochilgan robototexnika to'garagi kelajakda o'quvchilarimizning robototexnika sohasida katta yutuqlariga , ixtirolariga turtki bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. "Innovatsion texnologiyalar : nazariya va amaliyot" (Toshkent 2011)
2. WWW. "Ziyonet".uz tarmog'idagi ma'lumot
3. Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika universiteti huzuridagi XTXQT va ularning MO hududiy markazi "Oquv -uslubiy majmua" (Toshkent -2018).